26 Bilgi Patlaması: Akademik Makale Bolluğu ve Okuyacak Zamanın Yokluğu

Yılda milyonlarca bilimsel yayın, ama hepsi okunuyor mu? Bilimin çılgın üretim bandı.

"Publish or Perish" - Ya Yayınla ya Yok Ol

Bilim dünyasında 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yükselen bir slogan var: "**Publish or perish!**" (Yayınla ya da yok ol!). Akademisyenler, terfi alabilmek, proje desteği görebilmek ve itibarlarını koruyabilmek için sürekli makale yayımlamak zorundalar. Ancak bu sistemin yan etkileri, bilimsel üretimi niceliğe boğan bir enflasyona dönüştü.

Bugün yılda 3 milyondan fazla akademik makale yayımlanıyor. Evet, milyon! Sadece biyomedikal alanda her 20 saniyede bir yeni bir makale yayınlanıyor. Sorun şu: Bu bilgi selini kim okuyacak? Ya da daha doğru soru: Bu kadar yayının gerçekten kaçı anlamlı?

Makale Gömütlüğü: Kimse Okumadan Yayımlanan Bilgi

Akademik dünyada sıkça yapılan bir espri vardır: "Bazı makaleler sadece yazarları, hakemleri ve anneleri tarafından okunur." Abartılı gibi gelebilir, ama acı bir gerçek var: Birçok bilimsel yayın yalnızca birkaç kez (hatta hiç) atıf alıyor. Yani bilim üretildiği yerde kalıyor, bir yere ulaşmıyor.

2010'lu yıllarda yapılan bir araştırmada, yayımlanan makalelerin yaklaşık %45'inin ilk beş yıl içinde hiç atıf almadığı ortaya çıktı. Bu, ya makalenin yeterince görünür olmadığı ya da katkısının sınırlı olduğu anlamına gelebilir. Ama daha kötüsü şu: Bilimsel üretim tüketilemeyen bir şeye dönüşüyor. Bilgi, paylaşım değil, puan toplama aracına evriliyor.

Akademik Kapitalizm ve Bilgi Fabrikaları

Bir başka sorun da "**akademik kapitalizm**." Üniversiteler ve araştırma kurumları, bilimsel üretimi bir rekabet alanına dönüştürdü. Makale sayısı, artık bilimsel kaliteden daha çok "şirket performansı" gibi izleniyor. Nitelikli bilgi üretimi, yerini sıklıkla "yayın yapmış olmak için yayın yapmaya" bırakabiliyor.

Bu da beraberinde yayın fabrikalarını doğurdu:

- Bazı dergiler, yılda binlerce makale kabul ediyor.
- Bazı yazarlar her hafta yeni bir yayın çıkarıyor (bir insanın bu kadar sıklıkla özgün bilim üretmesi ne kadar mümkün?).
- "**Predatory journals**" adı verilen, para karşılığı niteliksiz makale basan dergiler türedi.

Sonuç? Bilimsel literatür, güvenilir bilgi kadar çöp bilgiyle de doldu.

Zaman, Bilimin En Büyük Düşmanı

Makale bolluğu, bir başka ironiyi doğuruyor: **Bilim insanlarının en çok ihtiyacı olan şey zaman**, ama tam da bu zaman yok oluyor. Alanını takip etmek isteyen bir araştırmacı, haftalık bültenlere abone oluyor, "alert" sistemleri kuruyor, dergi indekslerine göz atıyor ama... yine de hepsini okuyamıyor.

Artık birçok bilim insanı, sadece başlık ve özet okumaya mecbur kalıyor. Detaylı okumalar yerini taramalara, sistematik analizler yerini algoritmalara bırakıyor. Kimi laboratuvarlarda makaleleri okuyan yapay zekâ asistanları kullanılıyor.

Bilginin Netflix'i: Okunabilirlik Sorunu

Bir de işin "kullanıcı deneyimi" tarafı var. Bilimsel makalelerin dili hâlâ birçok alanda **aşırı teknik, soğuk ve erişilmesi zor**. Bu nedenle yalnızca bilim insanları değil, konuyla ilgilenen sıradan okurlar da bu makalelere ulaşamıyor.

Dahası, birçok yayın hâlâ ücretli. Açık erişim dergiler yükselişte olsa da, hâlâ önemli dergilerde yayınları okumak için **40-50 dolarlık tek makale ücreti** ödemek gerekebiliyor. Düşünün: Vergiyle fonlanan bir araştırma, halka kapalı bir dergide yayınlanıyor!

Çareler: Açık Bilim, Meta-Analizler ve Yapay Zekâ

Tüm bu bilgi bolluğuyla baş etmek için yeni yaklaşımlar gelişiyor:

- **Açık erişim** platformları (ArXiv, BioRxiv, SSRN vb.) sayesinde daha şeffaf bir bilim iletişimi hedefleniyor.
- **Meta-analizler**, yüzlerce yayını bir araya getirip ortak sonuçlar çıkaran analiz yöntemleri olarak öne çıkıyor.
- **Yapay zekâ araçları**, makale özetleme, literatür taraması ve konu sınıflandırması gibi alanlarda araştırmacılara yardımcı oluyor (örnek: Semantic Scholar, Elicit, Scite.ai).

Ancak bu çözümlerin de sınırları var. En önemlisi: Bilimsel yayın sisteminin **etik, içerik ve yöntem kalitesi** açısından yeniden yapılandırılması gerekiyor.

Bilgi Bolluğu, Bilgelik Kıtlığı

Bütün bu tartışmaların temelinde şu yatıyor: Çok fazla bilgiye ulaşmak, daha bilgili olmak anlamına gelmiyor. Daha fazla yayın, daha çok hakikat üretmiyor. Aksine, önemli olanın ne olduğunu seçmek, değerlendirmek ve derinlemesine düşünmek gerekiyor.

Bilimin tüketim toplumu tarafından şekillendirildiği bir çağda, asıl mesele şu: Gerçekten anlamlı bilimsel bilgi üretmeye devam edebilecek miyiz, yoksa yayın makinesinin çarklarında eriyip gidecek miyiz?

- **"Publish or perish"** (Yayınla ya da yok ol!) kültürü, akademik dünyada niceliksel bir yayın patlamasına yol açtı; yılda milyonlarca makale yayımlanıyor.
- Yayımlanan makalelerin büyük bir kısmının neredeyse hiç okunmaması veya alıntı almaması, **bilgi enflasyonunun** ve üretilen bilginin **anlamsızlaşmasının** en önemli göstergelerinden biri.
- **Akademik kapitalizm** ve "predatory journals" gibi niteliksiz yayıncılık biçimleri, bilimsel bilginin kalitesini düşürerek güvenilirliğini zedeledi.
- Bilim insanları, bu devasa bilgi akışını takip etmekte zorlanıyor ve çoğu zaman makalelerin sadece özetlerini okumakla yetinmek zorunda kalıyor.
- **Açık bilim** platformları ve yapay zekâ destekli araçlar, bu bilgi selini yönetmek için yeni çözümler sunsa da, sorunun temeli **bilimsel üretim sisteminin** yeniden yapılandırılmasına dayanıyor.
- Sonuç olarak, bilgi bolluğu, **bilgelik kıtlığına** yol açarak, bilimi üretme amacımızın sorgulanmasını gerektiriyor. Belki de sloganı değiştirmeliyiz: **"Düşün, sonra yayınla!"**